Испитни каталог за државну матуру
у школској години 2009/2010.

ГЕОГРАФИЈА

Стручна радна скупина за израду испитних материјала из Географије:

Suzana Nebeski Hostić, prof., voditeljica, I. gimnazija, Zagreb
prof. dr. sc. Željka Šiljković, Odjel za geografiju Sveučilišta u Zadru i Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
mr. sc. Nikola Vojnović, Škola za turizam, ugostiteljstvo i trgovinu, Pula
mr. sc. Ružica Vuk, zamjenica voditeljice, Geografski odsjek PMF-a, Zagreb
Romana Dužanec Martinović, prof., IV. gimnazija, Zagreb
Vjekoslav Robotić, prof., Gimnazija „Fran Galović", Koprivnica.

Садржај

Увод 5
1. Подручја испитивања 5
2. Образовни исходи 5
2.1. Општа или физичка географија 6
2.2. Друштвена географија 7
2.3. Регионална географија света 8
2.4. Географија Хрватске 9
3. Структура испита 9
4. Технички опис испита 9
4.1. Трајање испита 9
4.2. Изглед теста и начин решавања 10
4.3. Прибор 10
5. Опис бодовања 10
5.1. Вредновање прве испитне целине 10
5.2. Вредновање друге испитне целине 10
6. Примери задатака с детаљним појашњењем 11
6.1. Пример задатка вишеструког избора 11
6.2. Пример задатка вишеструких комбинација 12
6.3. Пример задатка повезивања и сређивања 12
6.4. Примери задатака допуњавања 13
7. Припрема за испит 14

Увод

Географија је на државној матури изборни предмет.

Испитни каталог за државну матуру из Географије темељни је документ испита којим се јасно описује шта ће се и како испитивати на државној матури из овог предмета у школској години 2009/2010.

Испитни каталог садржи све потребне информације и детаљна појашњења о облику и садржају испита. Њиме се јасно одређује шта се од приступника очекује на испиту.

Испитни каталог усклађен је с одобреним четворогодишњим Наставним планом и програмом[1] за Географију у гимназијама.

Испитни каталог садржи ова поглавља:

1. Подручја испитивања
2. Образовни исходи
3. Структура испита
4. Технички опис испита
5. Опис бодовања
6. Примери задатака с детаљним појашњењем
7. Припрема за испит.

У првом и другом поглављу читалац може наћи одговор на питање *шта се испитује*.

У првом су поглављу наведена подручја испитивања, односно кључна знања и вештине из овог предмета које се испитују овим испитом.

У другом је поглављу, кроз конкретне описе онога шта приступник треба да зна, разуме и може да учини, појашњен начин на који ће се наведена знања и вештине проверавати.

Треће, четврто и пето поглавље одговарају на питање *како се испитује*, а у њима је појашњена структура и облик испита, врсте задатака те начин провођења и вредновања појединих задатака и испитних целина.

У шестом су поглављу примери задатака с детаљним појашњењем.

Седмо поглавље одговара на питање *како се припремити за испит*.

1. Подручја испитивања

Испитом из Географије проверава се у којој мери приступници знају, тј. могу:

- одредити и објаснити географске чињенице и генерализације
- користити географске карте, географске статистичке и графичке методе.

Због тога, испит из Географије се састоји од двеју испитних целина.
Првом се целином испитују **географска знања**, а другом целином **географске вештине**.

Достигнути ниво знања те компетенција приступника проверава се у овим подручјима:

1. општа (физичка) географија
2. друштвена географија
3. регионална географија света
4. географија Хрватске.

2. Образовни исходи

У овом су поглављу за свако подручје испитивања одређени образовни исходи, односно конкретни описи онога што приступник мора да зна, разуме и може учинити како би постигао успех на испиту.

[1] Гласник Министарства просвјете и шпорта, број 1, Школске новине, Загреб, 1994.

2.1. Општа или физичка географија

ГЕОГРАФСКА ЗНАЊА	ГЕОГРАФСКЕ ВЕШТИНЕ
• дефинисати и објаснити географију као науку, разликовати њене гране и дисциплине • именовати људе заслужне за развој и разумевање географије те природних и друштвених географских процеса • дефинисати основне појмове о Свемиру • разликовати свемирска тела • описати Сунчев систем и објаснити положај Земље у Сунчевом систему • објаснити облик и препознати димензије Земље • повезати и објаснити узроке и последице кретања Земље • разликовати и именовати различите календаре • дефинисати основне картографске појмове • разликовати и објаснити елементе карте • разликовати врсте географских карата • дефинисати основне појмове везане за рељеф • анализирати грађу Земље и састав литосфере • повезати геолошка раздобља и орогенезе те навести примере рељефних целина за поједина геолошка раздобља и орогенезе • дефинисати ендогене покрете те објаснити њихове узроке и последице • повезати деловање егзогених сила и настанак различитих типова рељефа и рељефних облика • познавати и повезати климатске чиниоце и климатске елементе • класификовати климатске разреде и типове по Кепену и повезати их с вегетацијским заједницама • дефинисати основне појмове везане за светско море и воде на копну • познавати својства и кретања морске воде • разликовати воде на копну и њихова обележја • класификовати тла и повезати их с биоклиматским заједницама • објаснити утицај природно-географских обележја на привредни развој, структуру привреде, структуре становништва и насељеност • повезати природна и друштвена обележја простора те их сместити у простор	• препознати и разликовати елементе карте и различите врсте географских карата • израчунати разлике у појасним временима • користити мерило • уз помоћ скица и фотографија препознати и именовати рељефне облике • именовати и на цртежу означити унутрашњу грађу Земље • уз помоћ цртежа и фотографија именовати и анализирати основне ендогене и егзогене процесе и облике • означити или препознати на карти примере појединих типова и облика рељефа и типове клима • на карти именовати океане, најзначајнија мора, морске струје, реке и језера • на темељу даних података израчунати климатске елементе, анализирати дијаграме, графиконе и картограме, нпр. климатске дијаграме, синоптичке карте • повезати природна и друштвена обележја простора те их сместити у простор и на географску карту

2.2. Друштвена географија

ГЕОГРАФСКА ЗНАЊА	ГЕОГРАФСКЕ ВЕШТИНЕ
• дефинисати основне демогеографске појмове • анализирати промену броја становника просторно и временски • објаснити размештај становништва те густину насељености на Земљи • анализирати показатеље природног и просторног кретања становништва • разликовати типове миграција и општег кретања становништва • објаснити теорију демографске транзиције и препознати или одредити етапе и подетапе на примерима држава • разликовати демогеографске структуре те објаснити њихов просторни распоред • објаснити повезаност демографског и привредног развоја (и навести примере простора) • разликовати типове и мере популацијске политике (и навести примере) • разликовати типове насеља, градова и урбаних система те објаснити утицај природне основе и друштвеног развоја на облике и развој насеља, рурални пејзаж и градске регије • дефинисати основне појмове из економске географије • објаснити чиниоце развоја примарних делатности • разликовати облике и типове пољопривредне производње • анализирати структуру, значење и просторни распоред пољопривредне производње, рибарства и шумарства • анализирати структуру и просторни распоред рударства, енергетских извора те индустрије • објаснити развој и значење секундарних делатности • упоредити старе и нове индустријске гране и просторе • објаснити развој и значење терцијарних и квартарних делатности • навести облике и гране саобраћаја и њихово значење • анализирати чиниоце развоја туризма на примерима главних туристичких регија те именовати препознатљива туристичка обележја • објаснити светска трговинска кретања • објаснити утицај становништва и људских делатности на околину те познавати основе политике заштите околине • објаснити утицај природних и друштвених чиниоца на социјално--економски развој појединих регија, држава и континената • повезати природна и друштвена обележја простора те их препознати и сместити у простор	• на географској карти анализирати размештај становништва на Земљи • израчунати одреднице природног, просторног и општега кретања становништва • на географској карти препознати главне смерове миграција на Земљи • анализирати дијаграме, графиконе и картограме, нпр. графикон демографске транзиције, добно-полну пирамиду, тематску карту језичког састава становништва... • препознати или именовати на географској карти примере држава и простора за одређене демогеографске структуре • на географској карти, фотографијама или цртежима препознати или именовати примере различитих облика насеља, руралног крајолика, историјског развоја различитих типова насеља те урбаних система • анализирати просторну структуру града • препознати или именовати на географској карти главне облике пољопривреде, просторни распоред пољопривредне производње, главна риболовна подручја света, примере држава с развијеном аквакултуром и главна шумска подручја на Земљи • препознати или именовати на географској карти примере држава и простора са значајним енергетским изворима, минералним сировинама те старе и нове индустријске просторе • познавати и именовати на географској карти државе с развијеним појединим облицима промета, главне пловне реке, језера и канале, најпрометније поморске луке и аеродроме света те подручја с развијеним цевоводним саобраћајем • именовати на географској карти главне туристичке регије света те важнија туристичка средишта • именовати на географској карти примере најстаријих, највећих и најпознатијих националних паркова • повезати природна и друштвена обележја простора те их препознати и сместити у простор и на географску карту

2.3. Регионална географија света

ГЕОГРАФСКА ЗНАЊА	ГЕОГРАФСКЕ ВЕШТИНЕ
• дефинисати обележја постиндустријског доба те их повезати с обележјима савременог света • анализирати процес глобализације • разликовати степене и типове интеграција на примерима • навести важније европске и светске организације и регионалне интеграције те објаснити њихово политичко и привредно значење • објаснити развој и организацију Европске уније • дефинисати појам мултинационалне компаније, познавати делатности највећих те навести предности и недостатке деловања мултинационалних компанија • просторно и временски анализирати неједнак регионални развој света • анализирати географске посебности и регионални развој одабраних европских држава (Немачка, Француска, УК и Италија) и изваневропских држава (САД, Канада, Јапан, Аустралија, азијски тигрови) и одабраних држава светског значења (Руска Федерација, Кина, Индија) • анализирати процесе друштвено-економске транзиције • анализирати природно-географску и друштвену сложеност Азије • анализирати географске посебности и регионални развој Латинске Америке и Африке • повезати природна и друштвена обележја простора те их сместити у простор	• именовати или препознати на географској карти државе чланице важнијих европских и светских организација и регионалних интеграција • именовати или препознати на географској карти државе које су приступиле Европској заједници (Европској унији) у појединим круговима ширења • препознати или именовати на географској карти и графиконима примере неједнаког регионалног развоја света • именовати или препознати на географској карти природно-географске и привредне регије те демографско- -привредна средишта одабраних европских држава (Немачка, Француска, УК и Италија), високоразвијених изваневропских држава (САД, Канада, Јапан, Аустралија, азијски тигрови) и одабраних држава светског значења (Руска Федерација, Кина, Индија) • анализирати на географској карти и графиконима природно-географску и друштвену сложеност Азије, Латинске Америке и Африке • повезати природна и друштвена обележја простора те их сместити у простор и на географску карту

2.4. Географија Хрватске

ГЕОГРАФСКА ЗНАЊА	ГЕОГРАФСКЕ ВЕШТИНЕ
• објаснити географски смештај и сложеност географског положаја Хрватске • објаснити значење горског прага и положај Хрватске у европској саобраћајној мрежи • анализирати историјско-географски развој хрватске државе и објаснити одређивање граница на копну и мору • описати постанак и развој рељефа Хрватске • издвојити типове и облике рељефа те вредновати њихове економске могућности	• препознати и именовати на географској карти примере појединих типова и облика рељефа • именовати на географској карти крајње тачке • препознати и именовати на географској карти најважније саобраћајне правце • упоредити на тематским картама обликовање територија Хрватске кроз историју • разликовати на карти сегменте граница према времену настанка

3. Структура испита

Испит из Географије састоји се од двеју целина. Првом целином испитују се **географска знања**, а другом целином **географске вештине**.
Испит садржи 60 задатака, а укупан број бодова је 200.
Прва испитна целина састављена је од 44 задатка. Таблица 1. приказује структуру прве испитне целине.

Таблица 1. Структура прве испитне целине

ВРСТА ЗАДАТАКА	БРОЈ ЗАДАТАКА	БРОЈ БОДОВА
Задаци вишеструког избора	16	32
Задаци вишеструких комбинација	8	32
Задаци повезивања и сређивања	12	48
Задаци допуњавања	8	20

Друга испитна целина састављена је од 16 задатака допуњавања.

Таблица 2. приказује структуру друге испитне целине.

Таблица 2. Структура друге испитне целине

ВРСТА ЗАДАТАКА	БРОЈ ЗАДАТАКА	БРОЈ БОДОВА
Задаци допуњавања	16	68

4. Технички опис испита

4.1. Трајање испита

Испит из Географије је писани и траје укупно **90 минута** без прекида.

Временик провођења биће објављен у *Водичу кроз државну матуру* те на мрежним страницама *Националног центра за вањско вредновање образовања* (www.ncvvo.hr).

4.2. Изглед теста и начин решавања

Приступници добивају коверту у којој су две испитне књижице и лист за одговоре.

Од приступника се очекује да пажљиво прочитају упутства које ће следити током решавања теста.

Додатно, уз сваку врсту задатака приложено је упутство за решавање. Читање ових упутстава је битно јер је у њима назначен и начин обележавања тачних одговора.

Задатке затвореног типа (вишеструког избора, вишеструких комбинација те повезивања и сређивања) приступници решавају означавањем слова тачног/тачних одговора међу понуђенима. Слова тачних одговора означују се знаком X. Уколико приступник означи више од траженог броја одговора за поједини задатак, тај ће се задатак бодовати с 0 (нула) бодова без обзира на то што је међу означеним и тачан одговор.

Задатке отвореног типа (допуњавања и кратких одговора) приступници решавају уписивањем тачног одговора на предвиђено место назначено у упутству за решавање. Ако приступник погреши, треба прецртати нетачан одговор.

Графички прилози и карте саставни су делови испита.

4.3. Прибор

Током писања испита из Географије допуштено је користити хемијску оловке плаве или црне боје.

5. Опис бодовања

Укупан број бодова је 200.

5.1. Вредновање прве испитне целине

У првоме делу испита је 44 задатка.

Укупан број задатака вишеструког избора је 16. Сваки тачно означен одговор у задацима вишеструког избора доноси 2 бода. Успешним решавањем задатака вишеструког избора приступник може остварити максимално 32 бода.

Укупан број задатака вишеструких комбинација је 8. Сваки тачно означен одговор у задацима вишеструких комбинација доноси 2 бода, а потпуно тачно решен задатак 4 бода. Успешним решавањем задатака вишеструких комбинација приступник може остварити максимално 32 бода.

Укупан број задатака повезивања и сређивања је 12. Сваки тачно означен одговор на део задатка бодује се једним бодом, а потпуно тачно решен задатак са четири бода. Успешним решавањем задатака повезивања и сређивања приступник може остварити максимално 48 бодова.

Укупан број задатака допуњавања је 8, од тога је 6 задатака у којима се од приступника тражи један одговор и 2 задатка у којима се тражи по два одговора. Сваки тачно уписан одговор на задатак, односно део задатка, уколико се у задатку тражи више одговора, доноси 2 бода. Успешним решавањем задатака допуњавања приступник може остварити максимално 20 бодова.

5.2. Вредновање друге испитне целине

У другом делу испита је 16 задатака.

Задатака допуњавања је 16, од тога је 6 задатака

у којима се од приступника тражи један одговор, 2 задатка у којима се тражи по два одговора и 8 у којима се тражи три одговора.

Сваки тачно уписан одговор на задатак, односно део задатка, уколико се у задатку тражи више одговора, доноси 2 бода. Успешним решавањем задатака допуњавања приступник може остварити максимално 68 бодова.

6. Примери задатака с детаљним појашњењем

У овоме су поглављу примери задатака. Уз сваки пример задатка понуђен је опис те врсте задатка, образовни исход који се тим конкретним задатком испитује, тачан одговор те начин бодовања.

6.1. Пример задатка вишеструког избора

Задатак вишеструког избора састоји се од **упутства** (у којем је описан начин решавања задатка и које је заједничко за све задатке тога типа у низу), **основе** (у којој је постављен задатак) те **четири понуђена одговора** од којих је један тачан.

У следећем задатку између четири понуђена требате одабрати један одговор. Одговор обележите знаком X и обавезно га препишите на лист за одговоре.

Која се научна дисциплина географије бави проучавањем земљишта?

А. демогеографија

Б. фитогеографија

Ц. хидрогеографија

Д. педогеографија

ТАЧАН ОДГОВОР: Д

ОБРАЗОВНИ ИСХОД: дефинисати и објаснити географију као науку, разликовати њене гране и дисциплине

БОДОВАЊЕ:

2 бода – тачан одговор

0 бодова – нетачан одговор или уколико је означено више одговора

6.2. Пример задатка вишеструких комбинација

Задатак вишеструких комбинација састоји се од **упутства** (у којем је описан начин решавања задатка и које је заједничко за све задатке тога типа у низу), **основе** (у којој је постављен задатак) те **пет понуђених одговора** од којих су два тачна.

У следећем задатку између пет понуђених требате одабрати два одговора. Одговоре обележите знаком X и обавезно их препишите на лист за одговоре.

Повољни природни предуслови који утичу на пољопривредну производњу су:

А. величина земљишта

Б. јака киша, лед

Ц. присојне падине

Д. тло богато хумусом

Е. јак налет ветра

ТАЧНИ ОДГОВОРИ: Ц, Д

ОБРАЗОВНИ ИСХОД: објаснити чиниоце развоја примарних делатности

БОДОВАЊЕ:

4 бода – оба тачна одговора

2 бода – један тачан одговор

0 бодова – нетачан одговор или уколико је означено више од два одговора

6.3. Пример задатка повезивања и сређивања

Задатак повезивања и сређивања састоји се од **упутства** (у којем је описан начин решавања задатка и које је заједничко за све задатке тога типа у низу), **основе** (питања), **четири честице питања** те **пет честица одговора**.

Задатак повезивања и сређивања из првог дела испита

У следећем задатку свакој честици означеној бројем придружите одговарајућу честицу означену словом. Одговоре обележите знаком X и обавезно их препишите на лист за одговоре.

Егзогеним процесима придружите типове рељефа за које су карактеристични.

1. абразија	А. глацијални рељеф
2. егзарација	Б. крашки рељеф
3. флувијална ерозија	Ц. обални рељеф
4. коразија	Д. пустињски рељеф
	Е. речни рељеф

ТАЧАН ОДГОВОР: 1. Ц, 2. А, 3. Е, 4. Д

ОБРАЗОВНИ ИСХОД: повезати деловање егзогених сила и настанак различитих типова рељефа

БОДОВАЊЕ:

4 бода – сви тачни одговори

3 бода – 3 тачна одговора

2 бода – 2 тачна одговора

1 бод – 1 тачан одговор

0 бодова – сви нетачни одговори и уколико је означено више одговора за појединy честицу питања

6.4. Примери задатака допуњавања

У задатку допуњавања приступник треба да доврши задану реченицу, допуни уписивањем појма који недостаје на предвиђено место. У придруженом упутству назначен је начин решавања задатка.

Пример 1.

У следећим задацима допуните реченице уписивањем појма или броја који недостаје. Одговоре упишите само у ову књижицу. Не попуњавајте простор за бодовање.

Календар који је у службеној употреби од краја 16. века назива се _____ календар.

ТАЧАН ОДГОВОР: грегоријански

ОБРАЗОВНИ ИСХОД: именовати различите календаре

БОДОВАЊЕ:

2 бода – тачан одговор

0 бодова – нетачан одговор или изостанак одговора

Пример 2.

У следећим задацима допуните реченице уписивањем појмова или бројева који недостају. Одговоре упишите само у ову књижицу. Не попуњавајте простор за бодовање.

Земља је сплоштена на _____ и испупчена на _____.

ТАЧНИ ОДГОВОРИ: половима, екватору

ОБРАЗОВНИ ИСХОД: објаснити облик и препознати димензије Земље

БОДОВАЊЕ:

4 бода – сви тачни одговори

2 бода – један тачан одговор

0 бодова – нетачан одговор или изостанак одговора

Пример 3.

Следећи задатак решите уз помоћ приложене карте.

На карти су означене миграцијске струје у Сједињене Америчке Државе у Кристово доба. Одредите која је од означених најстарија миграцијска струја, која најинтензивнија савремена економска миграција, а која присилна миграцијска струја. На црте упишите одговарајући број с карте.

__ најстарија миграцијска струја

__ најинтензивнија савремена економска миграција

__ присилна миграцијска струја

ТАЧНИ ОДГОВОРИ: 1, 4, 2

ОБРАЗОВНИ ИСХОД: на географској карти препознати главне смерове миграција на земљи

БОДОВАЊЕ:

6 бодова – сви тачни одговори

4 бода – два тачна одговора

2 бода – један тачан одговор

0 бодова – нетачан одговор или изостанак одговора

7. Припрема за испит

Наставник би у наставном процесу требао да разјасни приступницима образовне исходе кроз реализацију важећег четворогодишњег гимназијског наставног програма.

Образовни исходи приступницима могу служити као листа за проверу усвојеног знања.

Литература за припрему испита из Географије на државној матури су сви уџбеници прописани и одобрени од Министарства знаности, образовања и шпорта Републике Хрватске током протеклог четворогодишњега раздобља.

Козина, Марковић, Матас, *Географија 1*, Школска књига, 2003.

Фелетар, Перица, Вук, *Географија 1*, Меридијани, 2003.

Марковић, Вук, *Становништво, насеља, господарство*, Знање, 2003.

Фригановић, Сић, Матас, *Географија 2*, Школска књига, 2006.

Небески Хостић, Дужанец Мартиновић, Полан, *Географија 2*, Меридијани, 2007.

Вук, Марковић, Јеленски, Филипчић, *Регионални развој свијета*, Знање, 2003.

Матас, Гал, *Географија 3*, Школска књига, 2005.

Фелетар, Стиперски, *Географија 3*, Меридијани, 2007.

Марковић, Вук, Филипчић, *Географија Хрватске*, Знање, 2003.

Фелетар, *Географија 4*, Меридијани, 2003.

Јукопила, Обрадовић, Краљ, *Географија Хрватске*, Школска књига, 2007.

Географски атлас за гимназије и струковне школе (1. – 4. разред), Сњежана Хаиман, Хрватска школска картографија – Школска књига

Географски атлас за средњу школу, Демир Шахић, Денис Шехић, Школска књига

Школски атлас (Велики географски атлас) за 5., 6., 7. и 8. разред основне школе и 1., 2., 3. и 4. разред гимназија и струковних школа, група аутора, АЛФА

Географски атлас за основну и средње школе за 5., 6., 7. и 8. разред основне школе, за 1., 2., 3. и 4. разред гимназија и струковних школа, Хрватска школска картографија, Хрватска школска картографија – Школска књига

Велики школски атлас за основну и средње школе, Анита Филипчић, Зоран Стиперски, Знање

Успех на испиту условљава и добро упознавање с начином испитивања.

Приступницима се саветује:

- проучавање описа испитних целина те примера задатака
- решавање огледног примера теста.

Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja